

УДК 747:725:727.7(045)

Костюченко Ольга Анатоліївна¹,
асистент

Національний авіаційний університет, Україна
E-mail: kostjuchenko@nau.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ ЕКСПОЗИЦІЙНИХ ПРОСТОРІВ У АРТ-ЦЕНТРАХ

Анотація: У статті розглянуто особливості репрезентації сучасного мистецтва в просторі арт-центрів. В роботі висвітлено особливості сучасного мистецтва та їх вплив на організацію експозиційного простору. Наведено історичний розвиток підходів до організації просторів для експонування творів сучасного мистецтва від підходів, пов'язаних з технологічними умовами та історично-достовірним середовищем, до експозиційного простору, що набуває рис самостійного твору мистецтва. Визначено нові концептуальні підходи до формування експозиційного простору, які засновані на ідеях синтезу мистецтва та простору, сценарності експозиційного простору, впливу кураторів виставок та взаємодії між митцями, творами мистецтва та глядачами. Це дозволить максимально ефективно демонструвати твори сучасного мистецтва у арт-центрах.

Ключові слова: арт-центр, сучасне мистецтво, експозиція, експозиційний простір, дизайн.

Постановка проблеми. Мистецтво ХХ - ХХІ ст визначається не тільки своїми яскравими художніми новаціями, а й змінами в підходах до експонування мистецтва. Швидкий розвиток різноманітних художніх практик сформувала новий погляд на художній простір, і на те, які якості потрібно надати арт-центрам в сучасну епоху.

Особливості сучасного мистецтва вимагають від арт-центрів нових просторових рішень та диктують нові тенденції в репрезентації сучасного мистецтва. Сучасне мистецтво існує в

¹ © Костюченко О.А.

загальному культурному середовищі з архітектурою та дизайном. Загальні тенденції і концепції виявляються в інтеграції (вплив сучасного мистецтва на суміжні області мистецтва, включаючи архітектуру будівель арт-центрів та експозиційні рішення) і передбачають створення єдиних універсальних просторів. Пошуки нових підходів до репрезентації сучасного мистецтва в ХХ ст. були пов'язані з актуальними тенденціями художнього світу, а також змінами в ставленні до самого твору мистецтва як об'єкту сприйняття. Це зумовило появу нових способів експонування. Замість простого «виставлення» робіт на показ, увагу глядача акцентують на художній індивідуальності кожного окремого твору за допомогою архітектурних і експозиційних засобів [3].

Аналіз останніх досліджень. Типологічні, архітектурно-просторові та сутнісні характеристики взаємо її архітектурних просторів, сучасного мистецтва і новітніх технологій висвітлено у монографії Чепелик О. [6]. Поєднання різних жарів у мистецтві та їх визначення висвітлені у роботах Вишеславського Г., Сидор-Гібелінди О. [1]. Актуальний погляд на сучасну експозицію висвітлений у статті Майстровської М. [4]. У дисертації Панченко А. [5] визначено типи виставкових проєктів та їх особливості. Генезис художніх музеїв як культурної форми розглянуто у монографії Калугіної Т. [2].

Формулювання цілей статті. Виявити та проаналізувати особливості дизайну експозиційного простору в арт-центрах та обґрунтувати доцільність використання нових концептуальних підходів.

Основна частина. На початку ХХ ст. в експозиційної діяльності виникли тенденції, які багато в чому змінили погляд на експозиційне мистецтво сучасності. У 1960-і рр. мистецькі заклади отримали новий поштовх до розвитку архітектури та експозиційної діяльності, поставивши перед собою завдання активного залучення відвідувачів. Мистецькі та виставкові заклади стали орієнтуватися на принципи, здатні дати відвідувачу відчуття фізичного і емоційного комфорту, зацікавити і розважити його. Це спричинило за собою створення більш легких, атрактивних просторів, готових запропонувати

глядачеві візуальні і тактильні стимули та залучити глядача до діалогу з експонатами. Концентрація уваги відвідувача на експонатах вимагала створення органічної і активної архітектури та експозиційного простору, здатних до контакту з глядачем.

Серед традиційних підходів до взаємодії простору і твору можна виділити наступні:

- трактування простору як нейтрального фону для експонатів;
- представлення експонатів в історично достовірному середовищі;
- рішення, продиктовані технологічними і експлуатаційними чинниками (освітленням, підтримкою мікроклімату), а також вимогами безпеки.

Технічні прийоми [3] засновані на використанні безпорних вкликопротітних просторових конструкцій а також на впровадженні механізованих засобів: рухливих стін, підйомних рівнів, пневмоконструкцій. Трансформація внутрішнього простору необхідна для здійснення більшості функцій арт-центру: можливості влаштування пересувних та тимчасових виставок і експонування різнохарактерних творів; «налаштування» зальних приміщень в залежності від специфічних вимог акустики; здійснення авторських освітніх програм; проведення різних за масштабом культурних та мистецьких заходів. При цьому трансформація може служити взаємодії між різними функціональними блоками: їх об'єднанню, взаємопроникненню, виділенню буферних зон та ін.

Важливо відзначити, що в другій половині ХХ ст. склалося відношення до експозиції як предмету художнього проектування, що має чітку концептуальну базу. Розвивалося теоретичне осмислення експозиційного простору, яке проявилось принципом комплексно-тематичної системи організації експозиції, що відповідає вимогам наукового осмислення виставкового простору. Основоположним є комплексний підхід, який передбачає єдність наукового і просторово-художнього рішення. Такий підхід передбачає організацію експозиції на основі наукової концепції, з

використанням драматургічних експозиційних рішень, створення цілісного художнього образу і емоційного середовища. При такому підході, глядач повинен рухатися в просторі і сприймати представлені твори, розставляючи емоційні, візуальні і інтелектуальні акценти. Сценарний план допомагають реалізовувати допоміжні засоби, націлені на активізацію не тільки візуальних, а й тактильних і аудіальних каналів. Використання сценарного підходу, різноманіття виразних засобів оформлення експозиційного простору, а особливо ідея «існування експозиції за законами мистецтва» передбачає використання ігрових принципів [4].

У другій половині ХХ ст. стає особливо актуальною виставкова практика, де концепція виставки підпорядковує собі відбір творів, її художні та теоретичні завдання. Куратор виставки прагне до репрезентації ідеї, образу, явища, а не творчості одного або групи художників. При подібному підході до експозиційної діяльності виникає питання балансу у взаємодії куратора, художнього простору і ролі глядача. З іншого боку, художники самі свідомо йдуть на провокацію глядача, з тим, щоб спонукати його до роздумів, а куратор, за допомогою образно-просторових рішень, додаткових текстів та інших засобів, створює готовий «до прочитання текст», репрезентує не тільки твір мистецтва, а також і певну ідею. Експозиція в ХХ - ХХІ ст. стає самостійним художнім твором, що існує за законами мистецтва.

Архітектурна організація виставкового простору є однією з основних складових вирішення інтер'єру арт-центру. Особливу роль грає характер взаємодії простору і глядача, глядача і твору, твору і простору.

Динамічна комунікативність як закономірність функціональних взаємодій в арт-центрі описується такою схемою: Митець - Твір Мистецтва - Відвідувач. Ця схема характеризує процес творчості в створенні і сприйнятті твору мистецтва - основу функціональні взаємодії. У традиційному розумінні стосовно простору для мистецтва схема представлена двома типами взаємодій. Перший тип, це зв'язок Відвідувач - Твір, де за Митця представником виступає його творіння. На

втілення такого типу взаємодії орієнтовані всі історичні прототипи арт-центрів: музеї, виставки, концертні зали, театри, кіно, бібліотеки. Другий тип взаємодії Митець - Твір, в якому глядач бере участь епізодично. Це - творчі майстерні художників, студії. В концептуальній моделі арт-центру здійснюються всі можливі взаємодії в рамках представленої схеми. Саме універсальність в цьому аспекті породжує характерну рису арт-центру - наявність «порожнього» простору, в якому передбачаються можливості всіх типів взаємодій.

Аналіз сучасних підходів до організації арт-центрів показав, що багато архітекторів використовують універсальний «порожній» простір на концептуальному рівні – як місце залучення соціальної активності. Панченко А. відзначає сьогоденні тенденції: «Виставка як форма інтерактивної художньої комунікації. В даному випадку під поняттям «інтерактивність» слід розуміти можливість безпосереднього со-участі відвідувача в тому, що відбувається (такі форми со-участі як відеоарт, різні інсталяції, де відвідувач знаходиться не в ролі пасивного спостерігача, а бере активну участь у створенні нової художньої реальності. Це відбувається як в формі виставки як художнього синтезу, так і в формі якогось чуттєвого сприйняття того, що відбувається на екрані під час перегляду відеоролика, де відвідувач відчуває себе не стільки глядачем, скільки учасником того, що відбувається, свідком, співрозмовником» [5, с.76].

Для арт-центру, на відміну від традиційного музею, характерні нові концептуальні підходи до формування експозиційного простору, який набуває символічного значення і риси самостійного твору мистецтва (рис.1). Відбувається художній синтез твору-експоната і твору-простору, результатом якого з'являється синтетичний твір, що по-новому сприймається відвідувачем. У системі експозиції взаємодіють елементи:

- архітектурний простір як художній твір;
- концептуальний сценарій сприйняття експонатів;
- інтелектуальна і емоційна підготовленість

відвідувача, що здійснюється за допомогою світлового, звукового і текстового супроводу і використання засобів мультимедіа.

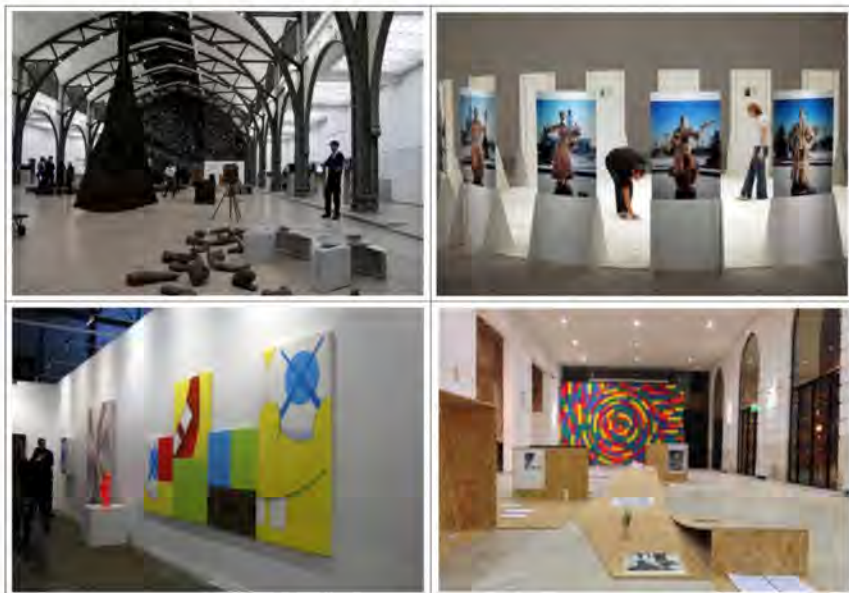

Рис. 1. Приклади рішень експозиційних просторів.

Таким чином, можна назвати основні концептуальні підходи до рішення дизайну експозиційного простору в арт-центрах:

- прояв авторської індивідуальності і стилю;
- адресність до загальноновизнаних художніх цінностей як показник включення виставки в контекст світового мистецтва;
- формування символічного ряду сучасної дійсності з властивими їй характеристиками: динамікою, хвилюванням, невизначеністю;
- організація певного сценарію зміни психофізіологічної дії і емоційних станів;
- асоціативність і багата образність як основа творчого діалогу з відвідувачем;
- знакова характеристика виду мистецтва або окремого напрямку.

Висновки. Експозиційні простори для демонстрування творів сучасного мистецтва характеризуються концептуальною, художньою і стилістичною єдністю. Відзначається взаємопроникнення, в окремих випадках злиття творів мистецтва і експозиційного середовища. Концептуальний зміст твору мистецтва підпорядковує концептуальне рішення експозиційного простору в арт-центрах.

Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення впливу синтезу окремих видів сучасного мистецтва та розробка практичних рекомендацій для організації експозиційних просторів.

Література

1. Вишеславський Г.А., Сидор-Гібелінда О. В. Термінологія сучасного мистецтва. Означення, неологізми, жаргонізми сучасного візуального мистецтва України: словник / [уклад. Г.А. Вишеславський, О.В. Сидор-Гібелінда]. – Париж: Майстерня книги, 2010.– 416 с.
2. Калугина Т.П. Художественный музей как феномен культуры. / Калугина Т.П. – 2-е изд. – СПб.: Петрополис, 2008. – 244 с.
3. Кликс Р.Р. Художественное проектирование экспозиций. /Р.Р. Кликс – М.: Высшая школа, 1978. – 368 с.
4. Майстровская М.Т. Очерк развития современного экспозиционного дизайна (музеи искусств)/М. Т. Майстровская // Музееведение. На пути к музею XXI века: Сб. науч. трудов / НИИ Культуры. М., 1989.– с.50-65.
5. Панченко А.С. Основные тенденции современной выставочной деятельности художественного музея (на материале музеев Санкт-Петербурга рубежа XX-XXI вв.) : Дис. кан-та. иск. Панченко А. С. – СПб.– 2012. – 138с.
6. Чепелик О. В. Взаємодія архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій, або Мультимедійна утопія / Ін-т проблем сучасн. мист-ва Акад. мист-в України. — К.: Хімджест, 2009. — 272 с.

Анотація

Костюченко О.А. Особенности дизайна экспозиционных пространств в арт-центрах. В статье рассмотрены особенности репрезентации современного искусства в экспозиционных пространствах арт-центров. В работе выявлены особенности

современного искусства и их влияние на организацию экспозиционного пространства. Приведено историческое развитие подходов к организации пространства для экспонирования произведений современного искусства от подходов, связанных с технологическими условиями и исторически достоверной средой, к экспозиционным пространствам, которые приобретают черты самостоятельного произведения искусства. Определены новые концептуальные подходы к формированию экспозиционного пространства, основанные на идеях синтеза искусства и пространства, сценарности экспозиционного пространства, влияния кураторов выставок и взаимодействию между художниками, произведениями искусства и зрителями. Это позволит максимально эффективно демонстрировать произведения современного искусства в арт-центрах.

Ключевые слова: арт-центр, современное искусство, экспозиция, экспозиционное пространство, дизайн.

Abstract

Kostyuchenko O.A. Features of the design of exposition spaces in art centers. The article deals with the features of the representation of contemporary art in the exposition spaces of art centers. The work reveals the features of modern art and their influence on the organization of the exhibition space. Historical development of approaches to the organization of space for exhibiting works of contemporary art from approaches related to technological conditions and a historically authentic environment to exhibition spaces that acquire the features of an independent work of art is given. Determined new conceptual approaches to the formation of exhibition space, which is based on the idea of fusion of art and space scenarности exhibition space, curator of exhibitions and influence the interaction between artists, art and audience. This will allow the most effective demonstration of works of contemporary art in art centers.

Keywords: art center, contemporary art, exposition, exposition space, design.

Стаття надійшла в редакцію 16.04.2017 р.